

Державний торговельно–економічний університет

Кафедра світової економіки

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ В УМОВАХ
ЗАГОСТРЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ КОНФЛІКТІВ**

(на матеріалах ГО «Українська асоціація зовнішньої політики», м. Київ)

Студента 4 курсу, 15 групи,
спеціальності 292 «Міжнародні
економічні відносини»
освітньої програми «Міжнародний
бізнес»

Гарбара
Антон
Миколайовича

Науковий керівник
доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри світової економіки

Дугінець
Ганна
Володимирівна

Гарант освітньої програми
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри світової економіки

Лежепьокова
Вікторія
Генадійвна

Київ 2023

Державний торговельно-економічний університет

Факультет міжнародної торгівлі та права

Кафедра світової економіки

Спеціальність, 292 «Міжнародні економічні відносини»,

ОП «Міжнародний бізнес»

Затверджую

Зав. кафедри Дугінець Г.В.

«__» _____ 2023 р

**Завдання
на випускню кваліфікаційну роботу студентіві**

Гарбару Антону Миколайовичу

1. Тема випускної кваліфікаційної роботи

На матеріалах ГО «Українська асоціація зовнішньої політики», м. Київ

Затверджена наказом ректора від «__» _____ 20__ р. №__

2. Строк здачі студентом закінченої роботи - 23.05.2023

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи

Завдання дослідження – виявити сутність та ключові характеристики міждержавних конфліктів між Україною та рф у 2014 – 2023 рр., а також оцінити нанесений повномасштабною збройною агресією рф вплив на міжнародну діяльність економічних суб'єктів в умовах реалізації міждержавних конфліктів з заблокуванням повітряних, морських експортно-імпортних логістичних шляхів України в світовий простір.

Об'єкт дослідження – процес впливу на міжнародну діяльність економічних суб'єктів умов загострення міждержавних конфліктів між Україною та рф у 2014 – 2023 рр.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та практичні аспекти здійснення міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів.

4. Перелік графічного матеріалу - 1 рисунок, 5 таблиць

5. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв

6. Зміст випускної кваліфікаційної роботи

Вступ

Розділ 1. Теоретичні основи дослідження міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів

1.1. Сутність та ключові характеристики міждержавних конфліктів в світовій економіці

1.2. Зміст міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів в Україні

Висновки до розділу 1

Розділ 2. Рекомендації та практичні аспекти розвитку міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів

2.1. Компаративний аналіз міждержавних конфліктів в світовій економіці

2.2. Роль ГО «Українська асоціація зовнішньої політики» (УАЗП) в підвищенні результативності міжнародної діяльності українських підприємств в умовах загострення міждержавних конфліктів

Висновки до розділу 2

Висновки та пропозиції

Список використаних джерел

7. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1	Визначення напрямку дослідження та затвердження теми ВКР	до 20.12.2022	
2	Узгодження плану ВКР з науковим керівником	до 10.02.2023	
3	Подача науковому керівнику на рецензування 1-го розділу ВКР	до 10.04.2023	
4	Подача науковому керівнику на рецензування 2-го розділу ВКР	до 20.05.2023	
5	Подача готової ВКР науковому керівнику	до 26.05.2023	
6	Подача готової ВКР на кафедру	до 30.05.2023	
7	Попередній захист ВКР	30.05.– 10.06.2023	
8	Захист ВКР	за графіком з 13.06.2023	

8. Дата видачі завдання « ____ » _____ 20__ р.

9. Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Дугінець Г.В. _____

10. Керівник освітньої програми

Лежепьокова В.Г. _____

11. Завдання прийняв до виконання студент

Гарбар А.М. _____

АНОТАЦІЯ

Гарбара Антона Миколайовича. Міжнародна діяльність економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів (на матеріалах ГО «Українська асоціація зовнішньої політики», м. Київ).

Випускна кваліфікаційна робота присвячена актуальній проблемі загострення міждержавних конфліктів, які виникли між Україною та рф у 2014 – 2023 рр. у вигляді військової «антитерористичної операції» у 2014 – 2022 рр. та у вигляді введення в Україні «воєнного стану» у 2022 – 2023 рр., як реакції на повномасштабну збройну агресію рф на території України.

У роботі проведено комплексний аналіз діяльності ГО «Українська асоціація зовнішньої політики», що включає підвищення результативності міжнародної діяльності українських підприємств в умовах загострення міждержавних конфліктів при повномасштабній збройній агресії рф в Україні у 2022 – 2023 рр.

На основі аналізу діяльності ГО «Українська асоціація зовнішньої політики» розроблено пропозиції щодо її удосконалення, обґрунтовано їх ефективність.

В результаті проведеного дослідження запропоновано модель ГО «Українська асоціація зовнішньої політики».

Ключові слова: міжнародна підтримка України, нова система експортного постачання до України через ЄС, посилення санкційного режиму проти агресора (рф), міжнародні зусилля проголошення рф державою–спонсором тероризму.

гANNOTATION

Harbar Anton Mykolayovych. International activity of economic entities in the conditions of exacerbation of interstate conflicts (based on the materials of the NGO "Ukrainian Foreign Policy Association", Kyiv).

The graduation thesis is devoted to the actual problem of the escalation of interstate conflicts that arose between Ukraine and the Russian Federation in 2014-2023 in the form of a military "anti-terrorist operation" in 2014-2022 and in the form of the introduction of "martial law" in Ukraine in 2022-2023 as a reaction to the full-scale armed aggression of the Russian Federation on the territory of Ukraine.

In the work, a comprehensive analysis of the activities of the NGO "Ukrainian Foreign Policy Association" was carried out, which includes increasing the effectiveness of the international activities of Ukrainian enterprises in the conditions of aggravation of interstate conflicts with a full-scale armed aggression of Russia in Ukraine in 2022-2023. On the basis of the analysis of the activities of the NGO "Ukrainian Foreign Policy Association", proposals for its improvement were developed, and their effectiveness was substantiated. As a result of the conducted research, a model of the NGO "Ukrainian Foreign Policy Association" was proposed.

Keywords: international support for Ukraine, a new system of export supply to Ukraine through the EU, strengthening of the sanctions regime against the aggressor (Russian Federation), international efforts to declare the Russian Federation a state sponsor of terrorism.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ КОНФЛІКТІВ.....	5
1.1. Сутність та ключові характеристики міждержавних конфліктів у світовій економіці	5
1.2. Зміст міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів в Україні.....	18
Висновки до розділу 1.....	27
РОЗДІЛ 2. РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ КОНФЛІКТІВ.....	29
2.1. Компаративний аналіз міждержавних конфліктів у світовій економіці.....	29
2.2. Роль ГО «Українська асоціація зовнішньої політики» (УАЗП) в підвищенні результативності міжнародної діяльності українських підприємств в умовах загострення міждержавних конфліктів.....	36
Висновки до розділу 2.....	41
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	42
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	44

ВСТУП

Актуальність випускної кваліфікаційної роботи полягає в необхідності проведення критичного аналізу та шляхів розв'язання проблеми впливу на міжнародну діяльність економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів, які виникли між Україною та рф у 2014 – 2023 рр. у вигляді військової «антитерористичної операції» у 2014 – 2022 рр. та у вигляді введення в Україні «воєнного стану» у 2022 – 2023 рр., як реакції на повномасштабну збройну агресію рф на території України.

Проблеми конфліктології та виникнення і розвитку міждержавних конфліктів з впливом на міжнародну діяльність економічних суб'єктів розглядалися науковцями України, як Біляк Ю.В., Горбачук В.М., Ілляш О.І., Заверуха М., Іванов С.В., Капітоненко М.Г., Кириченко С.О., Кліменко О.М., Кривенко С., Бернадський Б.В., Примуш М.В., Обух В., Петринко В.С., Поченчук Г.М., Трофіменко А.В., Філіпенко А., Шеренговський Д.В. [1], [3], [4], [5], [6], [7], [9], [10], [12], [13], [15], [17], [18], [20], [29], [32], [34].

Об'єкт дослідження – процес впливу на міжнародну діяльність економічних суб'єктів умов загострення міждержавних конфліктів між Україною та рф у 2014 – 2023 рр.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та практичні аспекти здійснення міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів.

Завдання дослідження – виявити сутність та ключові характеристики міждержавних конфліктів між Україною та рф у 2014 – 2023 рр., а також оцінити нанесений повномасштабною збройною агресією рф вплив на міжнародну діяльність економічних суб'єктів в умовах реалізації міждержавних конфліктів з заблокуванням повітряних, морських експортно-імпортних логістичних шляхів України в світовий простір.

Для реалізації мети дослідження необхідно виконати наступні завдання:

- 1) Провести оцінку сутності та ключових характеристик міждержавних конфліктів в світовій економіці;
- 2) Надати оцінку змісту міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів в Україні;
- 3) Провести компаративний аналіз міждержавних конфліктів в світовій економіці на базі порівняння Придністровського конфлікту 1990 –1992 рр (республіка Молдова та Придністровська Молдавська республіка) та конфлікту між Україною та псевдореспубліками ЛНР і ДНР (Луганська та Донецька області) у 2014 – 2022 рр.
- 4) Провести оцінки ефективності ролі ГО «Українська асоціація зовнішньої політики» (УАЗП) в підвищенні результативності міжнародної діяльності українських підприємств в умовах загострення міждержавних конфліктів при повномасштабній збройній агресії РФ в Україні у 2022 – 2023 рр.

В кваліфікаційній роботі застосовані наступні методи: історичний метод, метод порівняння динамічних показників статистичних рядів економічних показників експорту–імпорту в Україні, компаративний метод аналізу міждержавних конфліктів.

Інформаційно–методологічною базою кваліфікаційної роботи стали законодавчі та нормативні документи з оборони України, з боротьби з тероризмом на Україні, становлення воєнного стану в Україні в період міждержавних конфліктів, монографії та статті в науковій періодиці щодо результатів впливу повномасштабній збройній агресії РФ в Україні у 2022 – 2023 рр. на ефективність міжнародної діяльності українських підприємств.

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, 2–х розділів, висновків, списку використаних джерел. Основний зміст роботи складає 35 стор, загальний зміст з врахуванням таблиць складає 40 стор., список використаних 34 джерел на 5 стор.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ КОНФЛІКТІВ

1.1. Сутність та ключові характеристики міждержавних конфліктів в світовій економіці

Сутність та типологія міжнародних конфліктів за висновками науковця Милославської Н.І. є важливим питанням теорії міжнародних відносин [14]. Міжнародний конфлікт – це безпосереднє або опосередковане зіткнення інтересів двох або декількох сторін – суб'єктів конфлікту (держав, груп держав, народів, політичних рухів) на підґрунті існуючих між ними розбіжностей об'єктивного чи суб'єктивного характеру. За своїм походженням ці суперечності та народженні їми проблеми можуть бути територіальними, національними, релігійними, економічними, військовими, науково–технічними та таке інше.

Але в цілому конфлікт завжди приймає політичну форму, оскільки ці суперечності усвідомлюються та вирішуються державами за допомогою механізмів формування та здійснення зовнішньої політики. Виникнення та розвиток міжнародного конфлікту пов'язано не тільки з об'єктивними розбіжностями, що завжди існують у відносинах між державами, але й з таким суб'єктивним фактором як зовнішня політика самих держав. Конфлікт викликається, а потім і вирішується, саме завдяки свідомій цілеспрямованій зовнішній політиці держави, включаючи сюди особистісні характеристики та якості причетних до неї політичних діячів [14].

Політична наука та політична практика знають різні види і типи міжнародних конфліктів [14]:

– до симетричних відносять такі конфлікти, що мають приблизно однакові сили з обох сторін;

– асиметричні ж конфлікти – це конфлікти з великою різницею у потенціалах конфліктуючих сторін.

Дослідження системно–структурних характеристик міжнародних конфліктів визначили різні закономірності їх функціонування. За висновками науковця Бернадського Б.В. в загальному вигляді конфлікт поділяється на наступні фази [13]:

1) Перша фаза міжнародного конфлікту – принципове політичне відношення між учасниками конфлікту, яке сформувалося на підґрунті об'єктивних та суб'єктивних суперечностей, економічних та політичних інтересів сторін та відповідних економічних, ідеологічних, правових, військово–стратегічних, дипломатичних кроків, які відбуваються у більш–менш загостреній конфліктній формі;

2) Друга фаза – суб'єктивне визначення учасниками конфлікту своїх інтересів, цілей, стратегії та форм боротьби задля вирішення існуючих суперечностей з урахуванням свого потенціалу та можливостей використання мирних чи військових засобів, зовнішніх союзів та зобов'язань, а також оцінки загальної внутрішньої та міжнародної ситуації;

3) Третя фаза – використання конфліктуючими сторонами широкого діапазону економічних, політичних, ідеологічних, психологічних, моральних, правових, дипломатичних та військових (але не у формі безпосередньої збройної боротьби) засобів, включення інших держав у тій чи іншій формі до вирішення конфлікту;

4) Четверта фаза – зростання боротьби до найвищого політичного рівня – міжнародної політичної кризи, що може охопити не тільки безпосередніх учасників, а й держави регіону конфлікту, світові держави, а в окремих випадках і увесь світ.

5) П'ята фаза – міжнародний військовий конфлікт, що починається з обмеженого конфлікту, але здатний зростати до найвищого рівня військового протистояння з використанням сучасної зброї та залученням союзників і світових держав, а також розширенням території.

Згідно з узагальненнями науковця Іванова С.В. [6], військовий міждержавний конфлікт (війна) – це організована, ініційована, спровокована збройна боротьба між державами, групами держав, націями, народами з метою відстоювання інтересів, захисту від нападу, захоплення території та цінностей, утвердження панування. Війна має виражений суспільнополітичний зміст, або війна є знаряддям політики, продовженням державної політики іншими засобами. З юридичної точки зору війна має такі ознаки: формальний акт оголошення; розрив дипломатичних відносин між воюючими державами; анулювання двосторонніх договорів, особливо політичних; запровадження спеціального правового режиму, який характеризує часткові обмеження прав людини.

Розуміння сутності та природи міжнародних конфліктів та знаходження способів їх розв'язання вимагає з'ясування глибини й характеру самого конфлікту, що значною мірою досягаються за допомогою їх класифікації. На Заході є традиційна типологія міжнародних конфліктів, яку визначають науковці Милославська О.М., Бернадський Б.В. [13]:

- міжнародна криза;
- конфлікти малої інтенсивності;
- тероризм;
- громадянська війна і революція, що набувають міжнародного характеру;
- війна;
- світова війна.

Міжнародна криза – це конфліктна ситуація, за якої: торкаються життєво важливі цілі діючих суб'єктів міжнародної політики; для прийняття рішення суб'єкти мають вкрай обмежений час; події зазвичай розвиваються непередбачувано; ситуація, однак, не переростає у збройний конфлікт. Отже, криза – це ще не війна, це такий вид стосунків між суб'єктами міжнародних відносин, за якого жодна із сторін не бажає війни або насильства, але обидві вважають свої цілі достатньо вагомими, щоб ризикувати задля них можливим розв'язанням війни [13].

Конфлікти малої інтенсивності. Відносини між державними та недержавними суб'єктами доволі часто захмарюються дрібними сутичками на кордонах, індивідуальним або невеликим груповим насильством. Їх небезпеку почали розуміти лише сьогодні. Вона полягає в тому, що, по-перше, такий конфлікт може перетворитися у повномасштабний. По-друге, при сучасних військових озброєннях навіть конфлікт малої інтенсивності може призвести до великих руйнувань. По-третє, в умовах тісного взаємозв'язку сучасних незалежних держав порушення мирного життя в одному регіоні впливає на всі інші [13].

Тероризм. У кодексі злочинів проти світу і безпеки людства ООН він визначається як «вчинення, організація, сприяння здійсненню чи фінансування заохочення агентами чи представниками однієї держави актів проти іншої держави». У виникненні і поширенні тероризму та екстремізму певну роль відіграють державно-політичні і геополітичні фактори. Протиріччя й конфлікти між деякими державами сприяють підвищенню інтересу держав до використання тероризму з метою послаблення протиборчої сторони. Сучасна антитерористична боротьба не завжди враховує причинно-наслідкові зв'язки між різними подіями і пов'язана з політичним фактором у міжнародному тероризмі [13].

Основний напрям дипломного дослідження полягає в тому, що міжнародний конфлікт – це системне явище, закономірності виникнення й перебіг якого обумовлені його структурою, ступенем активності та зв'язками між елементами.

Міжнародні військові конфлікти відрізняються від конфліктів у інших сферах суспільного життя через притаманні самій міжнародній політиці специфічні особливості. За висновками науковців Примуш М.В., Осмолівська А.О. зазначається, що у міжнародних відносинах немає єдиного центру прийняття рішень, обов'язкових для всіх учасників цих відносин, тому кожна держава прагне самостійно і незалежно від інших реалізувати власні інтереси [15]. Міжнародний конфлікт є одним з видів політичних конфліктів. Політичні конфлікти обумовлені розбіжностями інтересів, цінностей або

ідентифікацій політичних суб'єктів. Міжнародний конфлікт можна визначити як відкрите політичне зіткнення двох і більше держав (або інших міжнародних гравців) на підставі розбіжності або суперечності їх інтересів. Інтереси держав можуть стикатися через приналежність тієї чи іншої території, через проходження лінії державного кордону. Інтереси можуть бути економічного характеру, що пов'язано з доступом до використання будь-яких ресурсів або контролю над ними [15].

Після занепаду Радянського Союзу та закінчення «холодної війни» такі ключові геополітичні гравці, як США та РФ у своїй зовнішній політиці перейшли від концепції «стримування впливу один одного» до концепції «поширення свого впливу». Сьогодні вони прагнуть до формування нового світопорядку, який був би заснований на домінуванні однієї з цих держав. Проте спроби двох країн нав'язати світу однополярну модель міжнародних відносин зустрічають потужний опір з боку інших державних та недержавних представників міжнародних відносин. Проблема міжнародного тероризму, з якою сьогодні стикаються США та Європа, випробування окремими країнами ядерної зброї, події на Близькому Сході, військові конфлікти в регіонах, які підтримує та провокує РФ, свідчать про неможливість створення однополярного світу, а також про нездатність США або РФ взяти на себе цілковитий контроль над світовим політичним процесом [7].

Згідно результатам виокремлення науковцем Ю. В. Біляком [1], конфлікт — це зіткнення протилежно спрямованих, несумісних одна з одною тенденцій (потреб, інтересів, ціннісних орієнтацій, соціальних установок, планів тощо) у свідомості окремо взятого індивіда, в міжособистісних взаємодіях та міжособистісних стосунках індивідів чи груп людей.

Згідно теоретичних положень науковця Петринко В.С. структурні складові конфлікту мають наступні складові (рис. 1.1) [18]:

- 1) Конфліктна ситуація — це період прихованої (латентної) взаємної або односторонньої незадоволеності, яка базується на індивідуальній або груповій оцінці ситуації, яка склалася;
- 2) Учасники конфлікту — це окремі особистості або групи, що по-різному

оцінюють одні і ті ж самі події, пов'язані з діяльністю іншої сторони;

3) Об'єкт конфлікту – це предмет, подія, дія, що спричиняють конфліктну ситуацію;

4) Інцидент – це дії сторін, які характеризуються безкомпромісністю суджень і вчинків та спрямовані на обов'язкове оволодіння об'єктом загостреного зустрічного інтересу.

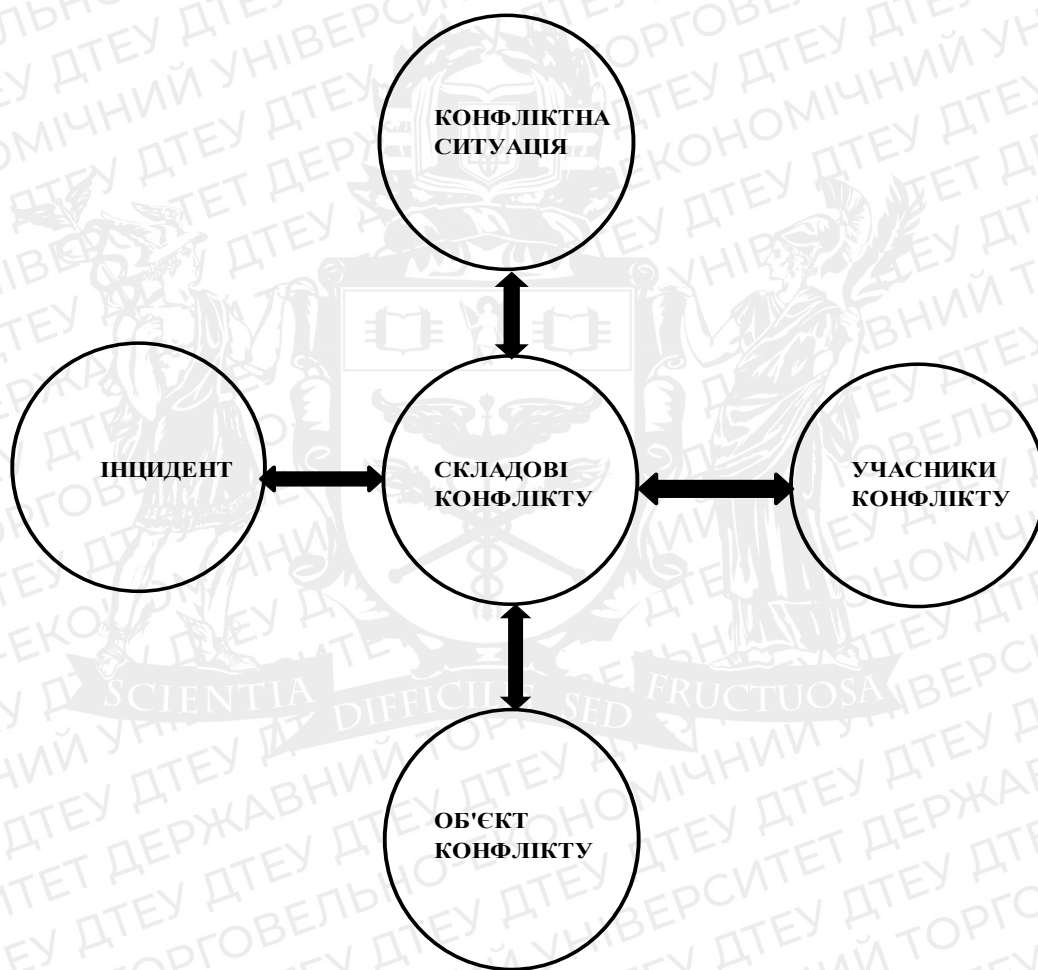

Рис. 1.1 Структурні складові конфлікту за Петринко В.С.

Джерело: [18]

Згідно з дослідженнями науковця Ю. В. Біляка [1] можна виділити ряд методологічних підходів до аналізу конфлікту. Умовно розділимо їх на п'ять груп:

1. Конфлікт — це протистояння цивілізацій. Такий підхід припускає, що основною причиною конфлікту стали протиріччя між орієнтацією на західну

цивілізацію і орієнтацією на Схід.

2. Методологічний підхід, за якого основою аналізу є проблема нестачі ресурсів. Цей підхід добре представлений у роботах авторів, які слідують марксистської методології та теоріям соціального конфлікту.

3. Третій підхід можна назвати геополітичним. Згідно з ним, країна (держава), в якій розігрується конфлікт, є ареною геополітичної сутички трьох країн. Однією з модифікацій цього підходу можна вважати думку про те, що діяльність міжнародної наркомафії з'явилась основною причиною конфлікту.

4. Особливості соціальної структури, національної психології і традицій привернули увагу тих аналітиків, які вважають, що зрозуміти конфлікт і знайти шляхи її врегулювання можна лише звернувшись до соціокультурних факторів розвитку суспільства.

5. П'ятий підхід можна назвати ідеологічним. Згідно з ним, конфлікт являє собою боротьбу ідеологій.

У якості класифікації міжнародних конфліктів та існуючих типологій міжнародних конфліктів можна визначити наступні критерії класифікації міжнародних конфліктів (науковець Шеренговський Д.В. [34]):

1. За сферою суперечностей:

- політичні конфлікти (володіння чи контроль за певною територією, забезпечення статусу та місця в ієрархії міжнародних відносин, тощо);
- економічні конфлікти (контроль над ресурсами, володіння ексклюзивними правами та цінностями, забезпечення та зміна існуючого економічного порядку тощо);
- ідеологічні конфлікти (несумісність цінностей та ідей); міжетнічні конфлікти (етнічна дискримінація, боротьба за самовизначення тощо).

2. За засобами:

- збройні конфлікти;
- незбройні конфлікти (дипломатичні демарші, економічні війни, інформаційні війни, пропаганда тощо).

3. За масштабами:

- глобальні (світові);
- регіональні;
- локальні (прикордонні райони, в межах невеликих районів та регіонів)

4. За кількістю конфліктуючих сторін:

- двосторонні;
- багатосторонні;
- коаліційні (блокові).

5. За часом тривалості:

- короткотривалі (блискавичні), тривалістю від кількох днів до кількох місяців;
- середньотривалі, до 4 – 6 років;
- довготривалі, від 6 – 7 років.

6. За історичним виміром:

- класичні традиційні конфлікти (зазвичай міждержавні війни);
- некласичні конфлікти (асиметричні збройні конфлікти, інформаційно-кібернетичні війни, збройні сутички між приватними комбатантами)

7. За відкритістю:

- дійсні (реальні) конфлікти;
- приховані (латентні та ще не реалізовані) конфлікти;
- фальшиві конфлікти.

Основним міжнародним конфліктом є війна — це складне суспільно-політичне явище, пов'язане з розв'язанням суперечностей між державами, народами, національними й соціальними групами з переходом до використання засобів збройної боротьби, що відбувається у формі бойових дій між їхніми збройними силами [26]. Це специфічна форма вияву соціальних відносин, в якій панує збройна боротьба як продовження політики, що підпорядковує своїм цілям усі сфери суспільного життя. Зазвичай характеризується крайньою колективною агресією, руйнуваннями та високою смертністю. Головний інструмент у війні — армія.

Основна причина виникнення війн — прагнення політичних сил

використати збройну боротьбу для досягнення різних зовнішньо– та внутрішньополітичних цілей [12].

Неоголошені війни – це конфлікти між країнами або групами, які не оголошуються офіційно (науковець Кривенко С. [12]):

1. Конфлікт на південному сході Туреччини з 1984 року: Курдські повстанці відбуваються в регіоні під назвою Курдистан, де живуть переважно курди. Туреччина не оголошувала війну проти курдів, але здійснювала військові операції та блокаду зони конфлікту.

2. Конфлікт в Кашмірі: Індія та Пакистан суперечать про власні території в регіоні Кашміру з 1947 року. Ні одна з країн не оголошувала війну, але на кордоні знаходяться великі військові сили.

3. Конфлікт на Донбасі: з 2014 року РФ підтримує бойовиків у Донецькій та Луганській областях України. Офіційно РФ не оголошувала війну проти України.

У Женевських конвенціях 1949 р. разом з терміном «війна» використовують вирази «міжнародний збройний конфлікт» (ст. 2) і «неміжнародний збройний конфлікт» (ст. 3). Таким чином, починаючи з 1950-х років, термін «збройний конфлікт» вживають набагато частіше, ніж термін «війна». Цю заміну зумовлено насамперед політичними та ідеологічними міркуваннями, спробою змістити акценти у цих поняттях, а також заборонаю війни як засобу вирішення міжнародних суперечок (науковець Іванов С.В. [6]).

Так, війна – це організована, ініційована, спровокована збройна боротьба між державами, групами держав, націями, народами з метою відстоювання інтересів, захисту від нападу, захоплення території та цінностей, утвердження панування. Війна має виражений суспільно–політичний зміст, за висловом німецького військового теоретика К. фон Клаузевіца, що війна є знаряддям політики, продовженням державної політики іншими засобами [8]. З юридичної точки зору війна має такі ознаки: формальний акт оголошення; розрив дипломатичних відносин між воюючими державами; анулювання двосторонніх договорів, особливо політичних; запровадження спеціального правового режиму, який характеризує часткові обмеження прав людини, тощо. Таким чином, війна –

це збройна боротьба двох і більше держав, що характеризується формальним актом її оголошення [5].

За висновками Науковця Іванова С.В. країни ведуть війну не заради самої війни, а заради досягнення політичних цілей. Тому «перемога» – це не військове, а політичне поняття. Військова мета – лише засіб досягнення конкретної політичної мети і визначається нею. Воєнні дії є лише базою для політичних рішень і призначені, скоріше за все, для примушення до ухвалення цих рішень, ніж для завоювання. Щодо цілей воєн, які ведуть імперії, то вони прагнуть встановити контроль над максимальною кількістю ресурсів і переформатувати «світовий порядок» під свої інтереси [6].

К. фон Клаузевіц запровадив такий вислів: «Війна є ніщо інше, як продовження політики, із залученням інших засобів» («Про війну», 1832) [8]. Це означає, що війна – це лише частина політики, а власне бойові дії – це лише складова частина воєнно-політичних дій політичного керівництва однієї країни у відношенні до іншої. Отже, можна сказати, що війна – це проміжний етап, що фіксує неможливість компромісу конфлікуючих сторін і покликаний створити нові умови, в яких компроміс буде можливий або потреба в ньому відпаде у зв'язку із знищенням однієї із сторін конфлікту.

4. Від початку повномасштабної війни воєнний стан і загальну мобілізацію в Україні продовжували вже шість разів [23]:

- з 24 лютого до 25 травня 2022 року;
- з 25 травня до 23 серпня 2022 року;
- з 23 серпня до 21 листопада 2022 року;
- з 21 листопада 2022 року до 19 лютого 2023 року;
- з 19 лютого до 20 травня 2023 року;
- з 20 травня до 18 серпня 2023 року.

5. У Законі України «Про боротьбу з тероризмом» [22] затверджений порядок проведення антитерористичних операцій проти збройних угруповань, які діють на території України (Луганська та Донецька області), що було реалізовано в Україні у 2014 – 2022 рр,

6. Категорія «стан війни» та «оголошення війни» означає початок юридичного стану війни й має певні правові наслідки для всіх воюючих сторін, зокрема (науковець Кириченко С.О. [9]):

– припиняються дипломатичні й консульські зносини між державами, відкликається персонал посольств і консульств (дипломатам надається право безперешкодно залишити територію противника);

– припиняють чинність політичні договори (про ненапад, нейтралітет, воєнний союз, дружбу й економічні та культурні угоди між воюючими державами);

– воєнні дії повинні вестися з дотриманням законів та звичаїв війни, які встановлюють порядок початку, ведення й припинення бойових дій і відповідальність за порушення цих законів та звичаїв;

– починають діяти міжнародні норми, прийняті спеціально для періоду воєнного конфлікту (союзні договори, угоди про взаємну й військову допомогу, договори стосовно правил ведення війни, причому останні не можуть бути денонсовані, тощо);

– майно, що є власністю ворожої держави (за винятком майна дипломатичних представництв і консульських установ), підлягає конфіскації;

– торговельні судна воюючих сторін, що перебували до початку війни у ворожих портах, повинні залишити ці порти противника (для цього встановлюється прийнятний термін для вільного виходу з територіальних вод держави–противника, після закінчення якого такі судна підлягають реквізиції та затриманню до закінчення війни незалежно від їхньої належності (державі, приватним компаніям або окремим особам);

– військові кораблі підлягають обов'язковій реквізиції;

– до громадян держави–противника може застосовуватися спеціальний режим: їх право на вибір місця проживання обмежується; власні громадяни кожної з воюючих держав поділяються на мирне (цивільне) населення і збройні сили.

Правовий стан оголошення війни закріплений в Гаазькій конвенції про

початок воєнних дій 1907 року, в якій передбачено, що країни недвозначно повідомляють одна одній про те, що будуть застосувати свої збройні сили. Це оголошується трьома способами: шляхом ультиматуму, звернення до власного народу чи до народу ворожої країни (науковець Заверуха М. [5]).

Агресивні дії у міждержавному конфлікті України з рф розпочались у 2014 році після втечі Президента України до рф разом з основним складом керівництва держави:

1) рф у березні 2014 року ввела свої війська («зелені чоловічки» на техніці без опізнавальних знаків) в АР Крим, заблокувала військові частини України, та задіяла механізм референдуму про приєднання Криму до рф, що було здійснено;

2) рф у 2014 році Луганській та Донецькій областях на розпочату Україною антитерористичну операцію ввела свої війська та задіяла збройний напад на військові частини під м. Іловайськ, після чого провела багаторічну операцію військової підтримки самоорганізованих військ республік ДНР та ЛНР.

3) рф 24.02.2022 р. почала вести проти України саме повномасштабну збройну гібридну війну, яка фактично є повномасштабною збройною агресією, називаючи її «спеціальною воєнною операцією» з цілями – денацифікація і демілітаризація України. Згідно з законодавчими актами рф та України «спеціальну воєнну операцію» можна для рф припинити, заявивши, що поставлені цілі операції досягнуто.

Фактично рф ініціювала збройний конфлікт — це збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт); один з видів воєнного конфлікту (іншим видом є війна); українська гостра форма вирішення протиріч між державами, що характеризується двостороннім застосуванням збройних сил (науковець Кривенко С. [12]).

4) Україна 24.02.2022 р. у відповідь на початку «спецоперацію» рф прийняла рішення про введення «воєнного стану» на території України (науковець Заверуха М. [5]).

Сучасні політики основною причиною спаду економічного розвитку в Україні вважають події військового міждержавного конфлікту з рф у 2014 р., які при силовому зміщенні президента України і його втечею до рф призвели до анексії рф АР Крим та збройного конфлікту з участю збройних сил рф на Сході України (Донецька та Луганська області) [16]. Продовження збройного конфлікту з рф у 2014 – 2022 рр. у Донецькій та Луганській області України привело з 24.02.2022 р. до розширення військової операції збройних сил рф на території 6 областей України з прямим захопленням частин Сумської, Чернігівської, Харківської, Запорізької, Херсонської та Миколаївської областей і розташуванням там військових частин рф в стадії постійного нападу на всю територію України та частини оборони України всіма видами зброї (без участі ядерної зброї рф).

Згідно теоретичних положень науковця Петринко В.С. [18] міждержавний військовий конфлікт (війна) між Україною та рф поступово формувалася з 2004 року (з моменту президентства Ющенко В.А.), але у стан прямого військового протистояння (війна у повномасштабному збройному вторженні військ рф в Україну) перейшла у 2014 році при силовому зміщенні та втечі в рф президента України і проросійської верхівки керівництва держави.

На сьогодні за висновками автора дипломного дослідження сутність та ключові характеристики загострення військових міждержавних конфліктів України та рф з 2014 по 2023 рр. є наступними:

1) Сутністю військового міждержавного конфлікту є вибраний у 2014 році новий шлях України до вступу в Європейський Союз та у військовий союз НАТО з режимом небажання розвитку України з вступом до нової версії Радянського Союзу під керівництвом рф.

2) Ключові характеристики військових міждержавних конфліктів є:
– встановлення у 2014 році захоплення рф території АР Крим з приєднанням до території рф та часткове захоплення частин територій Луганської та Донецької областей у вигляді окремих республік (встановлений Україною режим «антитерористична операція» в Україні з 2014 по 2022 рр.);
– територіальні та фінансові вимоги акціонерних власників господарств з рф

про відновлення їх встановлених у 1991 – 2014 рр. господарсько–фінансових прав на діяльність практично 60 – 70 % господарств України (встановлений Україною режим «антитерористична операція» в Україні з 2014 по 2022 рр.);

– захоплення у 2022 році частини Запорізької та Херсонської областей з прийняттям (після проведення «псевдореферендумів») державного рішення рф про приєднання Луганської, Донецької, Запорізької та Херсонської областей до території рф (встановлений Україною режим «воєнний стан» в Україні з 2022 по 2023 рр.);

– захоплення військовим флотом рф всіх транспортних шляхів у морських портах України у Азовському та Чорному морях (встановлений Україною режим «воєнний стан» в Україні з 2022 по 2023 рр.);

– військовий активний наступ (авіаційна, ракетна, артилерійська зброя) на всі територіальні, енергетичні, шляхові ресурси України з метою подальшого знищення військової сили та керівництва України у 2022 – 2023 рр. (встановлений Україною режим «воєнний стан» в Україні з 2022 по 2023 рр.).

1.2. Зміст міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів в Україні

Основою відновлення міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах додаткового поширення збройної агресії рф в якості війни («спеціальна воєнна операція») з Україною у 2022 – 2023 рр. є за висновками розробника дипломатичного дослідження наступні проблеми:

1) Релокація вітчизняних підприємств в нові територіальні зони відсутності військового нападу рф, що практично реалізується на територіальному масштабі біля 150 км від лінії фронту в Україні;

2) Реалізація системи електропостачання на існуючі та нові релоковані територіальні підприємства в умовах масової рф системи ракетно–авіаційного нападу на системи електропостачання та системи розподілу електроенергії;

3) Застосування системи розмінування від снарядів, мін та ракетних систем лісів та сільськогосподарських полів на територіях Київської, Чернігівської, Сумської, Харківської, Херсонської, Миколаївської областей, які були захоплені з 24.02.2022 р. рф військами та частково звільнені станом на травень 2023 року;

4) Застосування системи річкових портів на річці Дунай для перевезення вантажів, а також застосування «зернового коридору» з серпня 2022 р. по травень 2023 р. під меморандумом ООН, Туреччини, України та рф;

5) Реалізація нової системи відновлення експортного постачання продукції в Україні через Європейський Союз з застосуванням залізничного та автомобільного транспорту, враховуючи блокування рф військовим флотом морських портів в Україні у Азовському та Чорному морях.

В огляді цих проблем використовується огляд дослідника Обуха В.[17]:

1. Через агресію рф експорт українських товарів у березні 2022 року скоротився в 2 рази, а імпорт продукції з-за кордону – більш ніж в 3 рази. У березні 2022 року Україна продала зарубіж майже 6 мільйонів тонн продукції, а у лютому 2022 року Україна експортували понад 13 мільйонів тонн товарів вартістю 5,3 млрд. доларів США, що становить 8–10 % від річного обсягу експорту.

2. Перша проблема експорту у березні 2022 року стала за даними пресслужби Міністерства економіки із вивезенням руди, металів та агропродукції, оскільки повністю була зупинена робота всієї системи морських портів. А оскільки через морський порт м. Маріуполь фактично транспортувалась до 40 % експорту металевої продукції, то основною проблемою Україна стало часткове відновлення експортного потенціалу, – налагодження нових маршрутів транспортування сировини й товарів закордонним споживачам.

3. Проблема з експортом стала при наявності в Україні 25 мільйонів тонн пшениці і кукурудзи, які потрібно експортувати до липня–серпня 2023 року. В Асоціації «Український клуб аграрного бізнесу» наголошують, що надлишки кукурудзи в Україні наразі величезні, експорт через порти заблоковано. Налагодження ж сухопутних шляхів транспортування через західні кордони може

забезпечувати потік до 600 тисяч тонн на місяць (це лише 10–15% обсягів експорту морських портів).

4. Після 24.02.2022 рф вдалася до повної блокади наших морських портів, обстрілюючи їх, руйнуючи портову інфраструктуру, а також атакуючи, захоплюючи та блокуючи торговельні судна — незалежно від їхнього прапора. Агресор заблокував на рейді та у відкритому морі понад 90 цивільних суден, призначених для перевезення зерна й іншого продовольства.

Збройне вторгнення рф в Україну вже посилює продовольчу кризу на Близькому Сході та в Північній Африці. Зокрема, Ліван отримує 80% пшениці з України; Єгипет закупає пшеницю, а також великі обсяги олії; Лівія імпортує понад 40% пшениці з України; Ємен – не менше 27%. Влада північно-західної Сирії забезпечує регіон пшеницею й борошном, закупленими через Туреччину, яка також імпортує 90% пшениці із нашої країни.

5. Аграрний експорт з України в останні роки приносив Україні 18–20 млрд. доларів США (це 30 % всієї щорічної експортної виручки України). Загалом же Україна вирощує зернових і олійних в 5 разів більше, ніж споживає. На відміну від багатьох країн-споживачів українського збіжжя за підрахунками експертів, Україна годує до 400 мільйонів людей по всьому світу.

6. Залізниця, автотранспорт і блакитна річка Дунай — як альтернатива віцському блокуванню морських перевезень, ось основний шлях задіяння основної логістики експорту та імпорту в Україні у березні – липні 2022 року:

– Укрзалізниця працювала над допомогою з облаштуванням пунктів перевантаження вантажів з вагонів, що курсують колією 1520 мм. (ширина в Україні), на вагони колії 1435 мм. (як у більшості країн ЄС);

– основною проблемою для Укрзалізниці було те, що до лютого 2022 р. європейську залізницю майже не використовували для перевезень зерна, а тому було складно знайти вагони європейського зразка для перевантаження збіжжя на кордоні, не вистачає локомотивів, тяг, перевалочних пунктів із терміналами;

– одночасно в Україні бракує автомобілів-зерновозів, які могли б забезпечити транспортування автошляхами в Європейський Союз.

7. Низка трейдерів України подала заявки на вивезення понад 1 мільйона тонн зерна Дунаєм, через Румунію. 30.03.2022 р. уряд України затвердив постанову про гарантування безпеки судноплавства в акваторії українських портів в Дунайському регіоні та перевезень залізничним транспортом.

8. Металургійна міць України експорту металу та сировини налагоджена з умовою максимального пошкоджені ворогом заводи й становленням нової логістика «з нуля»:

– через руйнування ворогом Маріуполя країна втратила приблизно 30–40% своїх металургійних потужностей (ПрАТ «Металургійний комбінат «Азовсталь»», ПрАТ «ММК ім. Ілліча», збитки в Маріуполі від руйнування оцінюють в 11 млрд дол. США);

– РФ окупувала понад 40 % родовищ металів (захопили 6 родовищ залізняку, 2 родовища титанової руди, 2 родовища цирконієвої руди, 1 родовище стронцію, 1 родовище літію, 1 родовище урану, 1 родовище золота).

– комбінати «Запоріжсталь» і «Запоріжжкокс» перебувають в режимі гарячої консервації, «Запоріжвогнетрив» – в режимі тимчасової консервації технологічного обладнання, Авдіївський коксохімічний завод зазнав масованого обстрілу й теж частково законсервований;

– Україна забезпечує 46% потреб ЄС у залізній руді, які тепер потребують відсутності морських перевезень;

– експортний продаж чорних металів забезпечує приблизно 20 % експортних надходжень в Україну (у 2021 році було 14 мільярдів доларів США із 68 млрд доларів США загальної валютної виручки).

9. За підсумками 2022 р. загальну суму прямих збитків підприємств України оцінюють у 13 млрд дол. США . За підсумками 2022 р. промислове виробництво в Україні скоротилося на 36,9 % . У добувній промисловості падіння виробництва становило 30,1 %, у переробній – 41,2 %, у постачанні електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря – 30,7 %. Серед галузей переробної промисловості найглибшого падіння зазнали виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення, металургія та хімічне виробництво.

10. 3 жовтня 2022 р. агресія РФ на території України проявилася масованими прицільними обстрілами об'єктів енергетики, у результаті чого на початок 2023 р. було пошкоджено близько 40 % загальної інфраструктури та генеруючих потужностей енергетичної системи України. Це призвело до поглиблення кризових тенденцій у промисловості внаслідок застосування масових аварійних вимкнень, планових обмежень енергопостачання для промислових підприємств за пріоритетності забезпечення електроенергією об'єктів критичної інфраструктури та домогосподарств порівняно з промисловими споживачами.

11. Незалежно від рф агресії в II кварталі 2022 р. було частково відновлено роботу в металургійному комплексі України:

- поточна завантаженість металургійних комбінатів становить 15 % від довоєнного рівня, гірничо–збагачувальних комбінатів – 25 %;
- видобуток руди зупинили на Інгулецькому і Південному гірничо–збагачувальних комбінатах;
- із серпня 2022 на декілька місяців було зупинено роботу ГЗК ПАТ «АрселорМіттал Кривий Ріг»;
- на межі зупинення перебувають Нікопольський та Запорізький заводи феросплавів, Марганецький та Покровський гірничо–збагачувальні комбінати.

12. У результаті зафіксовано падіння виробництва основної металургійної продукції у 2022 р. проти 2021 р. на дві третини:

- виробництво чавуну скоротилося на 69,8 %;
- виробництво сталі – на 70,7 %;
- виробництво прокату – на 72,0 %.

Металургійні підприємства України за підсумками 2022 р. знизили експорт металопродукції на 67,5 %, залізної руди – на 58 %. Загалом експорт металів та виробів з них у грошовому вираженні за 2022 р. скоротився на 62,0 %. У рейтингу світових виробників сталі «Worldsteel» Україна впала з 14-го місця у 2021 р. до 24-го за підсумками 2022 р. Серед світових виробників чавуну Україна посіла 15 місце.

13. У хімічній галузі та виробництві гумових і пластмасових виробів із загального числа підприємств працюють 45 %, із завантаженням від 10 % до 50 %.

Зупинені хімічні виробництва:

- потужності Одеського припортового заводу;
- пошкодження зазнали потужності ПАТ «Сумхімпром»;
- зупинений ПрАТ «Севєродонецьке об'єднання Азот».

14. Знищення ключових потужностей цілком зупинило діяльність нафтопереробної галузі:

- близько 80 % обсягів споживання продукції нафтоперероблення в Україні забезпечували імпортом;
- зупинений імпорт із Білорусі – понад 65 % від загального обсягу імпорту високооктанових бензинів та близько 35 % від загального обсягу імпорту дизельного палива;
- зупинений імпорт з РФ – понад 45 % від загального обсягу імпорту скрапленого вуглеводневого газу та близько 40 % від загального обсягу імпорту дизельного палива.

15. У машинобудуванні значну частину підприємств на півдні та сході було зруйновано або нанесені значні втрати:

- Азовський судноремонтний завод;
- Новокраматорський машинобудівний завод;
- ДП «Завод імені В. О. Малишева» в Харкові;
- АТ «Українські енергетичні машини» в Харкові.

16. Аграрний сектор зазнав істотних утрат унаслідок повномасштабної агресії РФ. За оцінкою Мінагрополітики України та Київської школи економіки, загальна сума втрат, завданих сільськогосподарській галузі внаслідок широкої навали РФ, на 15 вересня 2022 р. сягнула 6,6 млрд дол. США, що становить 23 % від всієї вартості активів в українському сільському господарстві (у т. ч. за категоріями: сільськогосподарська техніка та обладнання – 2885,4 млн дол. США; складські приміщення – 1062,5 млн дол. США; тваринництво – 362,5 млн дол.

США; багаторічні культури – 348,7 млн дол. США; фактори виробництва (пальне, добрива, ЗЗР) – 95,4 млн дол. США, вироблена продукція – 1872 млн дол. США).

Тим часом непрямі втрати в сільському господарстві України через зменшення виробництва, блокаду портів та підвищення виробничих витрат оцінюють у 34,25 млрд дол. США (у т. ч. в рослинництві через зниження виробництва – 11,2 млрд дол. США; у тваринництві – 348,7 млн дол. США; втрати через зниження виробництва озимих культур оцінено в 3 млрд дол. США; багаторічних культур – у 322 млн дол. США; утрати внаслідок порушення логістики становлять 18,5 млрд дол. США) . Загальна кількість суб'єктів господарювання, які зазнали втрат унаслідок збройної агресії, становить 2653 од. (площа ріллі – 1,9 млн га, багаторічні насадження – 9 тис. га). Окрім того, територія близько 1 млн га потребує обстеження на наявність вибухонебезпечних предметів.

В той же час слід відмітити міжнародну підтримку експорту зернових культур з України («зерновий коридор»), який за підписаною 22.07.2022 Україною, Туреччиною та ООН «Ініціатива щодо безпечного транспортування зерна та продуктів харчування з українських портів» («Зернова угода») забезпечив відновлення експорту зерна та пов'язаних з ним харчових продуктів трьома морськими торговельними портами – «Одеса», «Чорноморськ» та «Південний» [4]. Дзеркальну угоду з Туреччиною та ООН також підписала рф. Строк дії угоди становив 120 днів, проте 17.11.2022 її було продовжено ще на такий самий термін, а в березні 2023 р. – ще на 120 днів [4].

Загалом за 150 днів від вирушення першого судна з одеських портів у межах роботи «зернового коридору» з України вийшло 605 кораблів. За 8 місяців роботи «зернового коридору» (на 31 березня 2023 р.) з України вивезено 26,3 млн т агропродукції, зокрема пшениці – 7,3 млн т, кукурудзи – 12,9 млн т [4].

На сьогодні захоплені рф території Херсонської, Запорізької, Луганської та Донецької областей, а також АР Крим фактично повністю виведені з агросектору України. Постійне авіаційні та ракетні напади військ рф на території Сумської, Чернігівської, Харківської, Дніпропетровської, Миколаївської, Одеської областей

привели до різкого зниження можливості проведення посівних робіт та розвитку агросектору, оскільки площа посівних масивів максимально замінована та дає можливості відновлення порушення комунального сектору та енергопостачання на цих територіях [2]. Морська блокада військовим флотом рф портів України у Азовському та Чорному морях тимчасово дала можливість з вересня 2022 року по «зерновому коридору» організувати під керівництвом ООН та Туреччини експорт зернових культур 2022 – 2023 рр., але транспортний коридор працює з максимальними затримками з боку контролю рф за станом експортних суден.

Слід відмітити максимальну допомогу роботі в міжнародному імпорті підприємствам агропромислового бізнесу в Україні з боку міжнародних організацій ФАО (Продовольча та сільськогосподарська організація ООН) [31]:

1. ФАО модифікувала свою стратегію діяльності в Україні: у 2022 р. організація підтримувала сільськогосподарське виробництво в Україні з метою підвищення рівня наявності й доступу до продовольства; у 2023 р. акцент зроблено на відновленні продовольчих систем та забезпеченні продовольчої безпеки згідно з новим Планом реагування ФАО.

2. Одним з пріоритетів в аграрній сфері залишається залучення та ефективне використання міжнародної допомоги, зокрема сприяння реалізації Плану реагування ФАО для України на 2023 р., а також пошук джерел фінансування.

3. Важливо забезпечити реалізацію значного потенціалу співпраці, окрім ФАО, з іншими організаціями ООН, зокрема в рамках Всесвітньої продовольчої програми, Міжнародного фонду сільськогосподарського розвитку, щодо просування інтересів світової спільноти та України із гарантування світової продовольчої безпеки в рамках ініціативи «Зерно з України», Чорноморської зернової ініціативи та «Шляхів солідарності» між Україною та ЄС.

4. Реалізація Плану швидкого реагування ФАО для України у 2022 р.

У цілому на реалізацію Плану швидкого реагування в Україні у 2022 р. ФАО планувало залучити 180,4 млн дол. США: 115,4 млн дол. США – на заходи Плану швидкого реагування та 65 млн дол. США – у рамках Стратегії щодо

підтримки зберігання зерна. За підсумками 2022 р., вдалося профінансувати заходи зазначених Плану та Стратегії на 37 % та 92 % відповідно.

Так, за даними ФАО, під час війни у 2022 р. розподілено та надано:

- насіння овочів та насіннєву картоплю, а також багатоцільову грошову допомогу в рамках екстреної підтримки сільськогосподарського виробництва для понад 40 тис. домогосподарств;
- понад 5,4 тис. тонн насіння озимої пшениці для підтримки понад 1,5 тис. дрібних фермерських господарств та 6,6 тис. сільських домогосподарств;
- підтримку взимку на корми для тварин та ремонт приміщень для худоби для 27 тис. домогосподарств;
- багатоцільову грошову допомогу для понад 2 тис. вразливих сільських домогосподарств, зокрема у Дніпропетровській, Херсонській та Запорізькій областях;
- понад 26 тис. зернових рукавів для майже 1,5 тис. малих та середніх сільгосптоваровиробників (очікується, що до кінця березня 2023 р. загалом буде поставлено 30 тис. зернових рукавів для зберігання понад 6 млн тонн зернових культур) разом із 105 комплектами для завантаження та розвантаження зерна.

5. Нові можливості в рамках Плану реагування ФАО для України на 2023 р.

У 2023 р. ФАО згідно з Планом реагування для України на 2023 рік надаватиме допомогу за трьома основними напрямками діяльності, які мають фінансування розміром 205 млн дол. США.

1) По–перше, ФАО виділятиме кошти безпосередньо на відновлення продовольчої безпеки та поліпшення самозабезпечення продовольством у дев'яти областях України для 500 тис. домогосподарств у сільській місцевості, які знаходяться уздовж лінії фронту, на прибережних та інших територіях, що зазнали значного впливу від війни (обсяг фінансування заходів цього напрямку становитиме 100 млн дол. США, які спрямовуватимуться на забезпечення сільських домогосподарств критично важливими засобами виробництва продукції рослинництва (зокрема насінням, добривами, обладнанням) та тваринництва

(кормами, приміщеннями для тварин, ветеринарними засобами тощо) у спосіб надання готівки, ваучерів і підтримки в натуральній фінансовій формі).

2) По–друге, ФАО концентруватиме свою допомогу на відновленні сільськогосподарського виробництва та ланцюгів створення доданої вартості в Україні. Для реалізації заходів цього напрямку ФАО планує залучити 90 млн дол. США.

Планується забезпечити насінням кукурудзи, ярої та озимої пшениці, інших культур, а також добривами (на площу не більше 10 га), а цю допомогу отримають господарства, котрі знаходяться на територіях, що зазнали втрат від війни. Передбачається також налагодити співпрацю для сприяння знешкодженню вибухонебезпечних предметів на сільськогосподарських угіддях.

3) По–третє, на відновлення критично важливих для агропродовольчої системи послуг ФАО планує залучити та виділити 15 млн дол. США.

З огляду на те, що Банк генетичних ресурсів рослин України зазнав серйозних втрат унаслідок рф агресії і досі знаходиться в небезпечному місці у м. Харкові, ФАО сприятиме його релокації до м. Львів.

Висновки до розділу 1

Проведений аналіз теоретичних основ дослідження міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів дозволяє зробити наступні висновки:

1) Міжнародний конфлікт – це безпосереднє або опосередковане зіткнення інтересів двох або декількох сторін – суб'єктів конфлікту (держав, груп держав, народів, політичних рухів) на підґрунті існуючих між ними розбіжностей об'єктивного чи суб'єктивного характеру. За своїм походженням ці суперечності та народженні їми проблеми можуть бути територіальними, національними, релігійними, економічними, військовими, науково–технічними.

2) На Заході є традиційна типологія міжнародних конфліктів: міжнародна криза; конфлікти малої інтенсивності; тероризм; громадянська війна і революцію, що набувають міжнародного характеру; війна; світова війна.

3) Міждержавні конфлікти між Україною та рф на території України у 2014 – 2023 рр. реалізовані у вигляді проведення «Антитерористичної операції» у 2014 – 2022 рр. та введення режиму «Воєнний стан в Україні» у 2022 – 2023 рр. при фактичному повному задіянні військових формувань України для боротьби з повномасштабною збройною агресією рф у вигляді іррегулярної «військової допомоги та допомоги військовою технікою» у 2014 – 2022 рр. та задіяння регулярних військ рф у «спеціальній військовій операції» у 2022 – 2023 рр.

4) Основою відновлення міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах додаткового поширення збройної агресії рф в якості війни («спеціальна воєнна операція») з Україною у 2022 – 2023 рр. є :

- а) Релокація вітчизняних підприємств в нові територіальні зони;
- б) Реалізація електропостачання на існуючі та нові релокації підприємств;
- в) Застосування системи розмінування від снарядів, мін та ракетних систем;
- г) Застосування системи річкових портів на річці Дунай, а також застосування «зернового коридору» під меморандумом ООН, Туреччини, України та рф;
- д) Реалізація нової системи відновлення експортного постачання продукції в Україні через ЄС з застосуванням залізничного та автомобільного транспорту.

РОЗДІЛ 2

РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ В УМОВАХ ЗАГОСТРЕННЯ МІЖДЕРЖАВНИХ КОНФЛІКТІВ

2.1. Компаративний аналіз міждержавних конфліктів у світовій економіці

Застосований в підрозділі компаративний аналіз став настільки розповсюдженим методом наукового пізнання, що на його основі починаючи з XIX ст. поступово формується база наукових досліджень у галузі компаративістики і розвиваються відповідні напрями в рамках різних суспільних наук. Компаративізм — це порівняльний, порівняльно-історичний методи, які застосовуються при вивченні споріднених предметів і явищ (науковець Поченчук Г.М. [20]).

На початок XXI ст. за даними науковця Поченчука Г.М. компаративістика представлена в чотирьох основних напрямках [20]:

- ордоліберальний (передбачає формування та оцінювання різних економічних порядків при цьому закони та інститути розвинутого ринкового господарства враховуються як універсальні, «споконвічно притаманні»);
- порівняльний аналіз економічних систем (передбачає розробку універсальних характеристик та критеріїв порівняння економічних систем, що дозволяє здійснити їх типологізацію);
- порівняльний інституціональний аналіз (акцентує увагу на специфічності інститутів, притаманних конкретній економічній системі, підкреслює значимість історичного контексту);
- теорія регуляції (акцентує увагу на зближенні абстрактних економічних моделей та конкретного аналізу реальних проблем, реальних економік).

В компаративному аналізі за даними дослідження науковця Філіпенко А.

представлено порівняння придністровського конфлікту 1990–1992 років та українсько–рф конфлікту 2014–2018 рр (таблиця 2.1) [32].

Таблиця 2.1

Аналіз міждержавних конфліктів Молдова – ПМР (1990– 1992 рр.) та
Україна – ЛНР – ДНР (2014 – 2022 рр.)

Міждержавний конфлікт	Участь рф в міждержавному конфлікті	Результат міждержавного конфлікту	Результат продовження міждержавного конфлікту	Результат міждержавного конфлікту станом на 2023 р.
Республіка Молдова – Придністровська Молдавська республіка	Військова підтримка та участь в бойових діях режиму ПМР	1990 – 1992 рр. Встановлення самостійності кордонів в ПМР у Придністров'ї	У 2003 році рф застосувала меморандум про ПМР (не прийнятий)	У 1997 року був підписаний Меморандум «Про основи нормалізації відносин між Республікою Молдовою і ПМР», згідно з яким Україна, поряд з рф і ОБСЄ виступили гарантами процесу.
Україна – Луганська (ЛНР) та Донецька (ДНР) республіки	Військова підтримка та участь в бойових діях режиму ЛНР та ДНР	1914 – 2022 рр. Встановлення самостійності кордонів ЛНР та ДНР	У 2022 – 2023 рр. рф застосувала повномасштабну збройну агресію против України	У 2022 р. рф після проведення «псевдореферендумів» приєднала території ЛНР та ДНР в склад рф

Джерело : [32]

Сценарій, за яким розвиваються події на Донбасі у 2014 –2022 рр., дуже схожий з подіями в Придністров'ї в 1990–1992 роках, зокрема, через використання мовної проблематики для виникнення протистояння, надання військової та політичної підтримки рф, у тому числі, через залучення іррегулярних формувань, безпосереднє втручання збройних формувань регулярної рф армії у бойові дії.

Придністровський конфлікт 1990–1992 рр., так само як окупація Криму та конфлікт на Сході України в 2014–2022 рр. є частиною загальної стратегії рф щодо збереження Республіки Молдова та України в сфері свого впливу.

Кінцевою метою стратегії рф і її участь у міжнародних конфліктах є реінтеграція сепаратистських анклавів на умовах, які вигідні рф, а саме

встановлення в Республіці Молдова та Україні нових державних режимів: можливість впливати на зовнішню політику, зміна зовнішньополітичних пріоритетів (відмова від курсу на європейську і євроатлантичну інтеграцію), збереження залежності від поставок рф енергоносіїв.

Таблиця 2.2

Розвиток подій (мовний конфлікт та формування рухів громадського протистояння) у міждержавних конфліктах Молдова – ПМР (1990– 1992 рр.) та Україна – ЛНР – ДНР (2014 –2022 рр.)

Міждержавний конфлікт	Мовний конфлікт	Формування спеціальних національних рухів громадського протистояння	Підтримка рф розвитку міждержавних конфліктів
Республіка Молдова – Придністровська Молдавська республіка	Формальним приводом до виникнення протистояння в Молдові став мовне питання: прийняття Закону РМ «Про функціонування мов на території Молдавської РСР» (вересень 1989), згідно з яким молдавська мова отримала державний статус та була переведена на латиницю.	У Молдові формування «Народного Фронту Молдови» проти придністровського «Інтерруху»	Придністров'я отримувало підтримку Москви – який прагнув за допомогою сепаратистських анклавів зберегти Молдову в складі СРСР, Лідери придністровських сепаратистів І. Смирнов, Г. Маракуца, а також керівництво Гагаузії протягом 1990–1991 рр. неофіційні зустрічі в Москві
Україна – Луганська (ЛНР) та Донецька (ДНР) республіки	В Україні східні регіони (Донбас) активно посиляються на спроби представників Майдану скасувати Закон України «Про засади державної мовної політики» (2012).	В Україні – формування руху «Майдан» та східного руху «Антимайдан»	Постійні тісні контакти уряду В. Януковича і представників в уряді Партії регіонів стали постійними і дії керівництва України контролювались рф органами з призначенням керівниками силових структур рф чиновників.

Джерело : [32]

Особа увага приділяється методам інформаційної війни, яка велася рф проти Молдови на початку 90-х та у інформаційній війні рф проти України, зокрема (табл. 2.3) [32]:

- 1) дегуманізація противника, поширення відомостей про його жорстокість і нелюдність;
- 2) маніпуляція історичними фактами;
- 3) представлення боротьби із сепаратизмом як агресії однієї держави проти іншої;
- 4) апеляція до подій Другої Світової війни;
- 5) наголошення, що на боці урядових військ воюють іноземні військові;
- 6) намагання представити сепаратистські рухи як «народні».

Таблиця 2.3

Розвиток подій (інформаційна війна рф) у міждержавних конфліктах Молдова – ПМР (1990–1992 рр.) та Україна – ЛНР – ДНР (2014–2022 рр.)

Міждержавний конфлікт	Дегуманізація рф противника в конфлікті	Інформаційна війна про незалежність Молдови та Румунії, про українську мову
Республіка Молдова – Придністровська Молдавська республіка	Дегуманізація в Молдові противника, поширення відомостей про його жорстокість і нелюдність (молдавські військові здійснили масове згвалтування випускниць школи в м. Бендери, поширення інформації про те, що молдавські військові розкидають міни-пастки у вигляді дитячих іграшок).	У Придністров'ї також активно намагалися використовувати історичні факти для обґрунтування претензій на незалежність, наприклад, постійно підкреслювалася різниця між румунами і молдаванами, історичною основою для придністровської державності вважалася Молдавська автономна радянська соціалістична республіка, що існувала в складі Української РСР в 1924–1940 рр і географічно покриває ПМР і кілька районів Одеської області України.
Україна – Луганська (ЛНР) та Донецька (ДНР) республіки	В Україні – дегуманізація противник, що національні гвардійці розп'яли хлопчика в Слов'янську, розповідь про те, що «націоналісти грали в футбол відрізними головами співробітників міліції» і т.д.).	«українців і українську мову вигадав Генеральний штаб Австро-Угорщини під час Першої світової війни для ослаблення рф», «українська мова це ополячена російська», «всі патріотичні акції в південно-східних регіонах забезпечуються завезеними жителями Західної України».

Джерело : [32]

Враховуючи провідну роль рф у зазначених конфліктах предметом прискіпливого дослідження мають стати інструменти та механізми рф контролю (військові, фінансові, інформаційні тощо) за означеними територіями, роль рф у переговорному процесі, принципи врегулювання, які відстоюють учасники переговорів.

Таблиця 2.4

Розвиток подій (військова підтримка рф) у міждержавних конфліктах
Молдова – ПМР (1990– 1992 рр.) та Україна – ЛНР – ДНР (2014 –2022 рр.)

Міждержавний конфлікт	Військова підтримка рф конфліктів	Участь спеціальних військових організаторів рф в розвитку конфліктів
Республіка Молдова – Придністровська Молдавська республіка	Після розвалу Радянського Союзу Придністров'я отримало не лише політичну, а й військову підтримку рф. За сприяння 14-ї рф армії, що знаходилася на території Республіки Молдова, озброюються загони республіканської гвардії . З рф в Придністров'ї прибувають загони козаків. Ігор (Гіркін), який згодом став основною медіа фігурою початку захоплення Донецчини, також пройшов бойову «практику» саме в придністровському конфлікті.	За сприяння Москви в ПМР створюються так звані «органи державної безпеки» Придністров'я: наприкінці 1991 р в невизнану республіку прибуває Володимир Антюфеев і інші працівники МВС Латвії, що знаходилися у розшуку (через збройний розгон латвійського протесту за незалежність), які беруть участь у створенні Міністерства державної безпеки Придністров'я;
Україна – Луганська (ЛНР) та Донецька (ДНР) республіки	В ситуації на Україні, вирішальну роль зіграли підрозділи Чорноморського флоту в Криму і поставки рф озброєнь на Донбас.	В.Антюфеев, вимушений покинути посаду керівника придністровської спецслужби в 2011 році, і його колишні співробітники стали активними дійовими особами і в «гібридній війні» рф проти України. Спочатку вони взяли участь в операції по окупації Криму, а потім направлені на посилення кадрів в ДНР. Придністровцям дісталися головні посади: Антюфеев зайняв пост першого віце-прем'єра з питань безпеки , колишній віце-президент ПМР А. Караман став віце-прем'єром з соціальних питань, а потім міністром закордонних справ ДНР, провідні пости зайняли й інші колишні співробітники придністровської спецслужби;

Джерело : [32]

Таблиця 2.5

Розвиток подій (участь регулярних військ РФ в конфліктах) у міждержавних конфліктах Молдова – ПМР (1990–1992 рр.) та Україна – ЛНР – ДНР (2014–2022 рр.)

Міждержавний конфлікт	Участь регулярних військ РФ в конфліктах	Участь нерегулярних військ РФ в конфліктах під виглядом добровольців
Республіка Молдова – Придністровська Молдавська республіка	По мірі розвитку конфлікту в Придністров'ї, 14-а рф армія, яка перебувала на території сепаратистського анклаву, все більше втягувалася в збройне протистояння, на початковому етапі під виглядом «добровольців, які хочуть захистити свої сім'ї». У червні 1992 р в розпал битви за Бендери участь РФ військових у війні стає неприхованим: танкова атака на Бендерський міст, який утримували молдавські військові і поліцейські, і артилерійський удар по молдавським позиціях переломив ситуацію на користь сепаратистів.;	<p>а) активне застосування нерегулярних військових формувань, які підтримувалися і озброювалися РФ.</p> <p>б) ведення інформаційної війни: дискредитація керівництва держав (України і Республіки Молдова), їх збройних сил і сил правопорядку всередині країни і зовні її, формування негативного ставлення до спроб держави відновити контроль над сепаратистськими регіонами і т.д..</p> <p>в) поширюється інформація про участь на боці урядових військ іноземних найманців: литовські снайперки і румунські солдати під час придністровського конфлікту в 1992 р, .</p> <p>г) Всіляко підкреслюється «народний» характер сепаратистських рухів, відсутність у них зброї на першому етапі розвитку конфлікту.</p> <p>д) Прагнення представити боротьбу сепаратистів як продовження «Великої Вітчизняної війни»: придністровські сепаратисти заявляли, що вони воюють з «румунськими фашистами».</p>
Україна – Луганська (ЛНР) та Донецька (ДНР) республіки	Аналогічним чином, безпосередню участь підрозділів збройних сил РФ переламав хід подій під Іловайськом у серпні 2014 г.	<p>Безпосередня участь збройних сил РФ в бойових діях. У випадку з Україною арсенал застосовуваних методів впливу був розширений за рахунок економічних санкцій і терористичних актів (Одеса і Харків, кінець 2014 – перша половина 2015 років).</p> <p>Поширюється інформація про участь на боці урядових військ іноземних найманців: грузинські снайперки, німецькі польські та американські солдати на Донбасі.</p> <p>Всіляко підкреслюється «народний» характер сепаратистських рухів, відсутність у них зброї на першому етапі розвитку конфлікту.</p> <p>Прагнення представити боротьбу сепаратистів як продовження «Великої Вітчизняної війни»: сепаратисти на Донбасі – з «бандерівцями і нацистами», використання відповідних символів часів війни.</p>

Джерело : [32]

Однак створення підконтрольних анклавів (ПМР – на території Молдови, ДНР і ЛНР – на території України) не вирішує головної мети повернення цих держав в сферу рф політики. Досягнення цієї мети можливе через врегулювання конфлікту на умовах, вигідних рф, умовах, які фактично позбавляють Республіку Молдову і Україну міжнародної суб'єктності, можливості здійснювати зовнішню політику поза політичною волею рф.

Аналіз вимог до України, які були озвучені рф і представниками підконтрольних їй так званих ДНР і ЛНР, вказує на їх схожість і призводить до висновку, що вони є частиною єдиного сценарію подальшої війни 2022 р.

За висновками науковця Філіпенко А. – це наступні принципи [32]:

- закріплення на конституційному рівні квоти представників сепаратистського анклаву в парламенті і фактичне перетворення держави (України та Республіки Молдова) на федерацію;
- надання права сепаратистським анклавам самостійно формувати штат поліції, служб безпеки, судових органів, прокуратури, прикордонних військ та інших установ без погодження з центральною владою;
- надання широкої економічної (свобода зовнішньоекономічної діяльності), політичної (право обирати свій парламент, уряд і президента) і культурної автономії (захист російської мови) регіону;
- надання права погодження всіх прийнятих законів і право вето на рішення держави (Україна та Республіка Молдова) в області зовнішньої політики;
- нейтральний або позаблоковий статус для держави.

Таким чином, придністровський конфлікт 1990–1992 рр., так само як окупація Криму та конфлікт на Сході України в 2014 – 2022 рр. є частиною загальної стратегії рф щодо збереження Республіки Молдова та України в сфері свого впливу.

Проведений компаративний аналіз представив фактично порівняльну історичну картину діяльності рф у придністровському конфлікті 1990–1992 років та українсько–рф конфлікті 2014–2022 рр., які за умовою діяльності рф можуть бути представлені як міждержавні конфлікти.

2.2. Роль ГО «Українська асоціація зовнішньої політики» (УАЗП) в підвищенні результативності міжнародної діяльності українських підприємств в умовах загострення міждержавних конфліктів

Торгово–промислова палата України та ГО «Українська Асоціація зовнішньої політики» (ГО УАЗП) 13 жовтня 2022 року підписали угоду про співпрацю [30], яка є меморандумом про партнерство та співпрацю є спільним планом дій із розширення міжнародної підтримки України.

ТПП України та ГО УАЗП об'єднують зусилля, щоб якомога більше міжнародної уваги привернути до України, активно працюємо із іноземними партнерами, провели понад 300 міжнародних заходів у координації з МЗС. Колосальний потенціал і досвід експертів Української Асоціації зовнішньої політики посилять нашу роботу із підтримки українського експортера.

Сторони угоди вважають пріоритетним завданням розширення міжнародної підтримки України, зокрема в економічній та військово–технічній сфері, її збройних сил, ділового співробітництва, волонтерського руху, а також зовнішньополітичного і зовнішньоекономічного курсу в умовах агресії рф проти української держави, посилення санкційного режиму проти агресора, участь у міжнародних зусиллях, спрямованих на проголошення рф державою–спонсором тероризму [30].

Основними елементами підвищення результативності міжнародної діяльності українських підприємств в умовах загострення міждержавних конфліктів є наступні заходи ГО «Українська Асоціація зовнішньої політики» (ГО УАЗП) (Пріоритети [25]):

1. Розвиток на території України виробництв повного циклу та збільшення промислового перероблення, що забезпечуватиме зростання доданої вартості виробництва та експорту промислової продукції. Для цього треба:

– вивчити можливості започаткування проєктів створення на території України повного циклу виробництв у галузях атомної енергетики, титанового, літійового, алюмінієвого виробництв, чорної металургії, енергомашинобудування

тощо із залученням іноземних компаній, які наразі імпортують відповідні сировинні ресурси з України та переробляють їх на власних територіях;

– розпрацювати в межах Плану відновлення України регіональні програми кредитування промислових мінівиробництв переробної галузі та супроводу їхньої діяльності на початку розвитку з використанням коштів МФО, що дасть можливість посилити стійкість промислового виробництва завдяки його географічній диверсифікації та зменшенню вразливості до точкових ударів рф військ;

– налагодити консультації між українськими та іноземними асоціаціями виробників щодо введення українських виробників (мінівиробництв) до глобальних виробничих ланцюгів, гармонізації виробничих стандартів;

– посилити державну підтримку в пошуку ринків збуту, отриманні через канали міжнародної допомоги обладнання та матеріалів, спеціалізованих вагонів і вантажних автомобілів для транспортування для підприємств, що займаються переробленням зернових культур.

2) Відновлення та збільшення виробництва продукції, що є критично важливою для матеріально-технічного забезпечення Сил оборони України, а також життєзабезпечення населення (насамперед на деокупованих та постраждалих від бойових дій територіях). З цією метою треба:

– запровадити систему постійного моніторингу руйнувань та втрат промислових потужностей в Україні, оцінювання безпосередніх та майбутніх збитків для економіки внаслідок цих втрат з метою ініціювати в майбутньому детально обґрунтованих позовів до країни-агресора; а також розроблення цільових програм відновлення виробництва й відбудови зруйнованого житлового фонду;

– актуалізувати інституційну базу державної підтримки секторів економіки, що мають стратегічне значення для національної (зокрема економічної) безпеки держави в умовах війни на виснаження;

3) Здійснення більш сфокусованої релокації підприємств, які перебувають у зоні бойових дій, що створить передумови для максимально швидкого

перезапуску діяльності підприємств і полегшення повоєнного відновлення економіки України. Для цього необхідно:

– передбачити надання додаткового фінансування обласним військовим адміністраціям на створення відповідної інфраструктури для розміщення виробництв в областях, які приймають релоковані підприємства;

– налагоджувати на рівні регіонів комунікацію з підприємцями, які мають наміри перенести виробництва в регіони, та місцевим бізнесом з метою можливого об'єднання технологічно споріднених виробничих потужностей місцевих та релокованих підприємств;

4) Залучення іноземних та вітчизняних інвесторів та виробників (зокрема релокованих) до резидентства в індустріальних парках і технопарках, створення транскордонних парків з країнами ЄС із забезпеченням частки державних інвестицій та гарантій у проєктах виробництва продукції вищих технологічних укладів, Для чого необхідно здійснити:

– ініціювати консультації з країнами – потенційними партнерами щодо перенесення виробництв, що залишили території рф та Білорусі, до наявних та нових ІП в Україні, що забезпечить максимально привабливі для іноземних інвесторів умови інвестування та державної підтримки в межах українського законодавства про підтримку ІП;

– ініціювати діалог з Європейською Комісією щодо забезпечення доступу України до фінансування з Європейського фонду регіонального розвитку та Фонду згуртування (Cohesion fund) у межах реалізації спільних з країнами-членами ЄС проєктів розвитку ІП, технопарків (насамперед транскордонних), розпрацювання та реалізації відповідних регіональних проєктів та програм;

– запровадити режим спрощеного перетину кордонів працівниками й товарами, спеціальний режим залучення іноземних інвестицій та зовнішньої торгівлі, податкові та митні преференції для експортної діяльності транскордонних парків;

5) Зміцнення експортного потенціалу промисловості через спрощення експортних поставок з України, переорієнтації експортних потоків промислової

продукції на альтернативні чорноморським каналам шляхи, запровадження політики заміщення на світових ринках рф продукції подібною українською, сприяння експорту товарів з більшим вмістом доданої вартості.

Даний напрям потребує реалізації таких заходів:

- опрацювати питання поліпшення експортної логістики для продукції промисловості, у т. ч. щодо її внесення до списку експортних товарів, які підлягають під дію «Чорноморської зернової ініціативи»;
- організувати перемовини АТ «Укрзалізниця» із суміжними іноземними залізницями про збільшення обсягів перевезень, зокрема інфраструктурне забезпечення прискорення митних процедур, перевантаження вантажів до вагонів, пристосованих до колій європейського стандарту (1435);
- здійснювати моніторинг та оперативне інформування українських виробників стосовно зацікавленості іноземних компаній у налагодженні контактів з вітчизняними партнерами щодо виробництва й постачання на світові ринки продукції, яка здатна замінити подібні рф товари.

6. Зниження імпортного тиску на вітчизняних виробників із застосуванням диференційованого підходу в запровадженні імпортних обмежень для недопущення втрати виробниками доступу до імпортних виробничих ресурсів.

Для цього треба:

- на період війни запровадити вибіркові обмеження імпорту продукції, за якою рівень самозабезпечення перевищує 100 % та імпорт якої завдає або загрожує завдати істотної шкоди вітчизняним виробникам відповідно до Угоди СОТ про захисні заходи (ст. 6 «Тимчасові захисні заходи»);
- запровадити за прикладом ЄС моніторинг стратегічних залежностей від імпорту та спроможностей імпортозаміщення, що стане дороговказом для розширення співробітництва з міжнародними партнерами, розвитку НДДКР, диверсифікації джерел імпорту тощо;

7) Пришвидшення модернізаційних зрушень у промисловості на засадах розвитку конкурентних переваг і використання потенціалу ЄС як прискорювача інклюзивного економічного зростання.

Рух у цьому напрямі вимагає таких дій:

– продовжити співпрацю з ЄС у межах отримання фінансової допомоги через відповідні механізми та інструменти фінансування ЄС – передвступний інструмент фінансової допомоги IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance), Трастовий фонд солідарності та ін., зокрема для фінансування цифрової трансформації промисловості;

– ініціювати проведення переговорів з ЄС щодо можливостей започаткування проєктів технічної допомоги щодо запровадження європейських стандартів на підприємствах, серед яких спільні інвестиційні проєкти в стратегічно важливих сферах;

8) Стимулювання використання кліматично нейтральних, низьковуглецевих, циркулярних моделей виробництва в промисловості, посилення потенціалу переробної галузі для виробництва енергії з альтернативних джерел, збільшення внеску в енергетичну безпеку держави та зниження критичної залежності від імпорتنих енергоносіїв, що прискорюватиме залучення України до європейського порядку денного модернізації промисловості в контексті реалізації «зеленого курсу». Для цього треба:

– удосконалити законодавчу базу «зеленого переходу» економіки з приведенням цілей та індикаторів у відповідність до воєнних реалій;

– розпрацювати стратегії «зеленого переходу» для галузей промисловості, що чинять найбільший тиск на екологію або є найперспективнішими щодо використання вторинних ресурсів (сталевій, хімічній, виробництва будівельних матеріалів, певних підгалузей машинобудівної, харчової, легкої промисловості тощо);

– ініціювати діалог з ЄС щодо застосування індивідуального підходу до українських виробників у межах застосування в майбутньому механізму Carbon Border Adjustment Mechanism через відтермінування або застосування перехідного періоду, достатнього для повоєнного відновлення та екологічної модернізації виробничих потужностей українських експортерів.

Висновки до розділу 2

Практичний аспект розвитку міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів дає можливість наступних висновків:

1) Проведений компаративний аналіз представив фактично порівняльну історичну картину діяльності рф у придністровському конфлікті 1990–1992 років (Республіка Молдова – Придністровська Молдавська Республіка) та українсько–рф конфлікті 2014 – 2022 рр. (Україна – ЛНР та ДНР), які за умовою прямої «гібридної війни» з участю рф у цих конфліктах можуть бути представлені як міждержавні конфлікти.

2) Придністровський конфлікт 1990–1992 рр., так само як і окупація Криму та конфлікт на Сході України в 2014 – 2022 рр. є частиною загальної військово–політичною стратегією рф щодо збереження Республіки Молдова та України в сфері свого впливу з поверненням в нову форму союзної держави 1990 року.

3) Розглянуто дії ГО «Українська асоціація зовнішньої політики», які разом з ТПП України вважають пріоритетним завданням розширення міжнародної підтримки України, зокрема в економічній та військово–технічній сфері, її збройних сил, ділового співробітництва, волонтерського руху, а також зовнішньополітичного і зовнішньоекономічного курсу в умовах агресії рф проти української держави, посилення санкційного режиму проти агресора, участь у міжнародних зусиллях проголошення рф державою–спонсором тероризму.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведений аналіз теоретичних основ дослідження міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах загострення міждержавних конфліктів дозволяє зробити наступні висновки:

1) Міжнародний конфлікт – це безпосереднє або опосередковане зіткнення інтересів двох або декількох сторін – суб'єктів конфлікту (держав, груп держав, народів, політичних рухів) на підґрунті існуючих між ними розбіжностей об'єктивного чи суб'єктивного характеру. За своїм походженням ці суперечності та народженні їми проблеми можуть бути територіальними, національними, релігійними, економічними, військовими, науково–технічними.

2) На Заході є традиційна типологія міжнародних конфліктів: міжнародна криза; конфлікти малої інтенсивності; тероризм; громадянська війна і революцію, що набувають міжнародного характеру; війна; світова війна.

3) Міждержавні конфлікти між Україною та рф на території України у 2014 – 2023 рр. реалізовані у вигляді проведення «Антитерористичної операції» у 2014 – 2022 рр. та введення режиму «Воєнний стан в Україні» у 2022 – 2023 рр. при фактичному повному задіянні військових формувань України для боротьби з повномасштабною збройною агресією рф у вигляді іррегулярної «військової допомоги та допомоги військовою технікою» у 2014 – 2022 рр. та задіяння регулярних військ рф у «спеціальній військовій операції» у 2022 – 2023 рр.

4) Проведення повномасштабної збройної агресії рф проти України з 24.02.2022 року під виглядом «спеціальної військової операції боротьби з денацифікацією в Україні» є фактичною війною між рф та Україною з захопленням під управління рф близько 20% територій України – Луганська, Донецька, Запорізька, Херсонська область у вигляді самостійних республік в складі рф.

5) Проведений компаративний аналіз представив фактично порівняльну історичну картину діяльності рф у придністровському конфлікті 1990–1992 років (Республіка Молдова – Придністровська Молдавська Республіка) та українсько–

рф конфлікті 2014 – 2022 рр. (Україна – ЛНР та ДНР), які за умовою прямої «гібридної війни» з участю рф у цих конфліктах можуть бути представлені як міждержавні конфлікти.

б) Придністровський конфлікт 1990–1992 рр., так само як і окупація Криму та конфлікт на Сході України в 2014 – 2022 рр. є частиною загальної військово–політичної стратегією рф щодо збереження Республіки Молдова та України в сфері свого впливу з поверненням в нову форму союзної держави 1990 року.

7) Розглянуто дії ГО «Українська асоціація зовнішньої політики», які разом з ТПП України вважають пріоритетним завданням розширення міжнародної підтримки України, зокрема в економічній та військово–технічній сфері, її збройних сил, ділового співробітництва, волонтерського руху, а також зовнішньополітичного і зовнішньоекономічного курсу в умовах агресії рф проти української держави, посилення санкційного режиму проти агресора, участь у міжнародних зусиллях проголошення рф державою–спонсором тероризму.

8) Основою відновлення міжнародної діяльності економічних суб'єктів в умовах додаткового поширення збройної агресії рф в якості війни («спеціальна воєнна операція») з Україною у 2022 – 2023 рр. є :

- а) Релокація вітчизняних підприємств в нові територіальні зони;
- б) Реалізація електропостачання на існуючі та нові релокації підприємств;
- в) Застосування системи розмінування від снарядів, мін та ракетних систем;
- г) Застосування системи річкових портів на річці Дунай а також застосування обмеженого «зернового коридору» в Чорному морі під меморандумом ООН, Туреччини, України та рф;
- д) Реалізація нової системи відновлення експортного постачання продукції в Україні через ЄС з застосуванням залізничного та автомобільного транспорту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біляк Ю.В. Конфлікти в економіці як базові чинники фінансової безпеки. *Агросвіт*, № 7, 2017. с. 42 –47 – URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=2374&i=6> (дата звернення: 06.05.2023)
2. Військові втрати агросектору – російська агресія завдала непрямих збитків у 34,35 млрд доларів США. *Агрополіт.com*. 13.11.2022. – URL: <https://agropolit.com/blog/515-viyskovi-vtrati-agrosektoru-rosiyska-agresiya-zavdala-nepryamih-zbitkiv-u-3425-mlrd> (дата звернення: 06.05.2023)
3. Горбачук В.М., Сулейманов С.Б., Батіг Л.О. До економічної теорії міжнародних конфліктів. *Міжнародні економічні відносини. Економіка та суспільство*, № 38, 2022, с. 32 –42. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1264> (дата звернення: 06.05.2023)
4. Економіка миротворення в системі економічної безпеки держави: подолання наслідків гібридної окупації : кол. моногр. / за наук. ред. О. І. Іляш ; авт. кол. : Блохін П. В., Васильців Т. Г., Іляш О. І., Мокій А. І., Смоляр Л. Г. , Флейчук М. І., Хаустова В. Є., Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2022. 244 с. – URL: https://ndc-ipr.org/media/publications/files/Економіка_миротворення.pdf (дата звернення: 06.05.2023)
5. Заверуха М. Війна і воєнний стан. У чому полягає різниця між цими поняттями. 21.02.2023 – URL: <https://expres.online/lyudi-i-problemi/viyna-i-voenniy-stand-u-chomu-polyagae-riznitsya-mizh-tsimi-ponyattiyami> (дата звернення: 06.05.2023)
6. Іванов С.В. Економічне відновлення і розвиток країн після збройних конфліктів та воєн: невтрачені можливості для України. *Економіка України*, 2019, №1 (686), с.75 –88. – URL: <https://er.dduvs.in.ua/xmlui/handle/123456789/6678> (дата звернення: 06.05.2023)
7. Капітоненко М. Г. Міжнародні конфлікти: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / М. Г. Капітоненко . К. : Либідь, 2009. 352 с. URL:

https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/mignar_konfl.pdf (дата звернення: 06.05.2023)

8. Карл фон Клаузевиц. Про війну. СПб. : Мідгард, 2007. URL: http://hrguru.ucoz.ru/_ld/0/9_2Aw.pdf. (дата звернення: 06.05.2023)

9. Кириченко С. О, Лобко М. М., Семененко В. М. Щодо питання правового режиму воєнного стану і стану війни. *Наука і оборона*. 2019. № 2. С. 9–16.

10. Кліменко О.М. Економічна компаративістика як стратегічний засіб розвитку та реформування економіки України . *Бізнес Інформ*. – 2016. – № 12. – с. 8–12. (дата звернення: 06.05.2023)

11. Конспект лекцій з дисципліни «Теорія міжнародних відносин» / Укл. Чістякова І. М., Кубко В. П., Кудлай І. В., Кривдіна І. Б. Одеса: ДУ ОП, 2021. 223 с. URL: <http://dspace.opu.ua/jspui/handle/123456789/12364> (дата звернення: 06.05.2023)

12. Кривенко С. Війна, конфлікт, агресія. Як правильно називати боротьбу українців та дії РФ, 05.04.2022, URL: https://tvoemisto.tv/blogs/viyna_konflikt_agresiya_yak_pravylny_nazyvaty_borotbu_ukraintsiv_ta_dii_rosiyan_130268.html#:~:text=2.,3. (дата звернення: 06.05.2023)

13. Милославська О.М., Бернадський Б.В. Сутність та природа міжнародного конфлікту та політичний компроміс: історичний погляд. *Електронне «Державне управління: удосконалення та розвиток»*, № 8, 2021. – URL: <https://www.dy.nauka.com.ua> (дата звернення: 06.05.2023)

14. Миловська Н.Г., Продайко В.М.. Конспект лекцій з курсу „Політологія» для студентів всіх спеціальностей денної і заочної форм навчання (Модуль 3 – *Основи світової політики*). Дніпропетровськ: ДВНЗ УДХТУ, 2010. 28 с. (дата звернення: 06.05.2023)

15. Примуш М. В., Осмолівська А. О. Політико – правові аспекти міжнародних конфліктів крізь призму системності в міжнародних відносинах. *Політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. Політичне життя*, № 3, 2021, с. 109 – 114. – URL: <https://jpl.donnu.edu.ua/article/view/11109> (дата звернення: 06.05.2023)

16. Пропозиції до політики «Щодо врегулювання конфлікту на тимчасово непідконтрольних територіях на сході України. USAID, Фонд Східної Європи, Лабораторія законодавчих ініціатив України, 2017, 55 с. URL:https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2017/12/Donbas_ALI_PP-.pdf (дата звернення: 06.05.2023)

17. Обух В. Відновити експорт в умовах війни: складно, але життєво необхідно. – URL: <https://uga.ua/meanings/vidnoviti-eksport-v-umovah-vijni-skladno-ale-zhittyevo-neobhidno/> (дата звернення: 06.05.2023)

18. Петринко В.С. Конфліктологія: курс лекцій, енциклопедія, програма, таблиці. Навчальний посібник. Ужгород: Видавництво УжНУ «Говерла», 2020. 360 с. URL: <https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/31879> (дата звернення: 06.05.2023)

19. Поліщук К. Конфліктогенні чинники та сучасні виклики у контексті врегулювання Придністровського конфлікту. с.91 –95. *Сучасні міжнародні конфлікти: від регіонального протистояння до глобального суперництва. Матеріали міжнародної наукової конференції. (Львів, 18–19 грудня 2020 р.) / Упорядники: Мальський М.З., Вовк Р.В., Кучик О.С. – Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. – 168 с (дата звернення: 06.05.2023)*

20. Поченчук Г.М. Економічна компаративістика: Інституціональні аспекти. Глобальні та національні проблеми економіки. *Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського. Випуск 9. 2016. С. 18–22* – URL: <http://global-national.in.ua/issue-9-2016/17-vipusk-9-lyutij-2016/1653-pochenchuk-g-m-ekonomichna-komparativistika-institutsionalni-aspekti> (дата звернення: 06.05.2023)

21. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан, Л. А. Жураковська] ; за ред. д.е.н. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2023. 49 с. – <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.04> (дата звернення: 06.05.2023)

22. Про боротьбу з тероризмом. Закон України від 20 березня 2003 року № 638–IV(з змінами, внесеними згідно із Законами № 2997–IX від 21.03.2023) .

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638–15#Text> – (дата звернення: 06.05.2023)

23. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389–VIII (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 2849–IX від 13.12.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389–19#Text> (дата звернення: 06.05.2023)

24. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 року № 1932–XII (Із змінами, внесеними згідно із Законами № 3000–IX від 21.03.2023). – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932–12#Text> (дата звернення: 06.05.2023)

25. Пріоритети забезпечення стійкості промисловості й аграрного сектору економіки України в умовах повномасштабної війни : аналіт. доп. / [О. В. Собкевич, А. В. Шевченко, В. М. Русан, Л. А. Жураковська] ; за ред. д.е.н. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2023. 49 с. – <https://doi.org/10.53679/NISS–analytrep.2023.04> (дата звернення: 06.05.2023)

26. Світова гібридна війна: український фронт : монографія / за заг. р ед. В. П. Горбуліна. – К. : НІСД, 2017. – 496 с.

27. Сучасні теорії миру та конфліктів: Комплекс навчально–методичного забезпечення дисципліни : навч. посіб. для для студентів спеціальності 054 «Соціологія» / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Багінський А.В. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 55 с. – URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/34267> (дата звернення: 06.05.2023)

28. Теорія міжнародних відносин : методичні рекомендації до практичних завдань для студентів спеціальності 291 "Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії" першого (бакалаврського) рівня / уклад. Д. С. Коротков. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. 41 с. – URL: <http://library.hneu.edu.ua/storage/new–arrivals–books/January2022/metodgruden2021.rtf> (дата звернення: 06.05.2023)

29. Трофименко А. В., Константинова Ю.В. Конфліктологія та теорія переговорів : навчальний посібник. Маріуполь : МДУ, 2020. – 375 с.
30. ТПП України та Українська асоціація зовнішньої політики уклали спільний план дій із розширення міжнародної підтримки України. 17/10/2022 – URL: <https://www.cci.zp.ua/tpp-ukrayiny-ta-ukrayinska-asocziacziya-zovnishnoyi-polityku-uklaly-spilnyj-plan-dij-iz-rozshyrennya-mizhnarodnoyi-pidtrymky-ukrayiny/> (дата звернення: 06.05.2023)
31. ФАО: Нові можливості для українського АПК, 29.03.2023 – URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/fao-novi-mozhlyvosti-dlya-ukrayinskoho-ark> (дата звернення: 06.05.2023)
32. Філіпенко А. Придністровський конфлікт 1992 року та російська агресія проти України: компаративний аналіз. *Історико-політичні проблеми сучасного світу: Збірник наукових статей.* – Чернівці, Чернівецький національний університет, 2018. – Т. 37–38. – С. 73–80 – URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=Ippss_2018_37-38_10 (дата звернення: 06.05.2023)
33. Хмель А. О. Теорія міжнародних відносин : Методичні вказівки до семінарських занять / Хмель А. О. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2019. – 52 с. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/351/1/Хмель%20А.%20О.%20Теорія%20міжнарод.%20відносин%20Вип.%20279.pdf> (дата звернення: 06.05.2023)
34. Шеренговський Д. В. Поняття та сутність міжнародного конфлікту в науці про міжнародні відносини. *Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), Л. І. Кормич (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.] ; МОНмолодьспорт України, НУ ОЮА.* – Одеса : Фенікс, 2011. – Вип. 43. С. 98 – 108. – URL: <http://dspace.onua.edu.ua/handle/11300/1527> (дата звернення: 06.05.2023)